

NIEUWSBRIEF DE GEELDERS

Om het Natuurnetwerk Brabant te realiseren, verwerft ARK gronden in Het Groene Woud. Dat doen we in het kader van het project Brabants Goud in Het Groene Woud. Eind april 2021 beschikten we over circa 250 hectare grond, waarvan een derde in en om De Geelders ligt. Onze methode: we verwerven, zorgen voor de inrichting en het tijdelijk beheer. Na enkele jaren dragen we de gronden over aan andere beheerders. Onze meest recente Brabants Goud-aankoop: een perceel aan de Dommel in Boxtel.

ACHT HECTARE ERBIJ IN HET DOMMELDAL

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) heeft het inrichtings- en beheerplan goedgekeurd dat ARK voor De Dollekes in Olland en Kerkakkers in Liempde heeft opgesteld. Het gaat om acht hectare grond die we verwerven om de biodiversiteit in het Dommeldal te versterken. We gaan daarvoor onder meer nieuwe (inheemse) bomen en struiken aanplanten, waardoor de bossen en bosjes straks direct zijn verbonden met de Dommel. In het gehele Dommelgebied zijn er maar weinig plekken waar het bos tot aan de beek grenst, terwijl veel soorten (bijvoorbeeld wintertaling en otter) deze plekken juist nodig hebben. De activiteiten in het Dommeldal hebben ook hun invloed op De Geelders: dankzij alle inrichtingsmaatregelen ontstaat er een directe, ecologische verbinding tussen beide gebieden én met De Scheeken. Precies waar het bij de

realisatie van het Natuurnetwerk Brabant om gaat. Meer informatie over de plannen voor De Dollekes en Kerkakkers is op de [ARK-website](https://www.brabantsgoud.nl) te vinden

De kleine bonte specht • DIRK EJKEMANS

SOORT IN BEELD

MIDDELSTE BONTE SPECHT

Omdat de leembossen van De Geelders goed zijn ontwikkeld, vind je hier zeer veel broedvogels. De middelste bonte specht is er één van. Het is een echte liefhebber van oud bos met veel dood hout.

ZALMROZE 'BROEK'

Middelste bonte spechten zijn beweeglijke vogels met een relatief kleine snavel. Het zijn dan ook geen 'houthakkers', in tegenstelling tot de grote bonte specht met wie de middelste bonte specht verward zou kunnen worden. De grote bonte specht is echter groter en komt veel meer voor. De middelste bonte specht onderscheidt zich van de grote 'broer' door de veel wittere kop, een zalmroze 'broek' en streepjes op de flanken.

Middelste bonte spechten vinden hun voedsel (vooral insecten en hun larven) óp bladeren en in de groeven van boomstammen. De vogelsoort is relatief nieuw in Nederland; de eerste paartjes vestigden zich midden jaren negentig van

De middelste bonte specht • DIRK EJKEMANS

de vorige eeuw in Zuid-Limburg. De leembossen van Het Groene Woud zijn momenteel één van de belangrijkste gebieden voor deze spechtensoor in ons land. Het eerste bekende broedgeval in Noord-Brabant vond plaats in De Geelders in 2005. In hetzelfde jaar is deze specht ook waargenomen op Velder en in de Mortelen. Naast de meer algemene grote bonte specht en de groene specht, zijn er nog twee schaarse spechtensoor in Het Groene Woud te vinden: de kleine bonte specht en de zwarte specht.

MÉÉR BOS EN SOORTEN OP DE GASTHUISKAMP

In het noordelijke deel van De Geelders ligt de [Gasthuiskamp](#), een 68 hectare groot loofbos dat eigendom is van Brabants Landschap. Hierbinnen verwierf ARK in het najaar van 2020 in totaal 3,7 hectare aan bouwlandpercelen. Door deze te herontwikkelen, zorgen we ervoor dat ze ecologisch aansluiten bij de omliggende bossen. Waardevol, want daarmee breiden we het leefgebied uit van diverse bijzondere bewoners die het gebied kent.

Dit maisland, dat aansluit op het bos van De Geelders, gaat veranderen in natuur • BERT VERVOORT

DASSENBURCHT

Zo leven hier dassen (midden in de Gasthuiskamp ligt een dassenburcht), goudvinken, haviken, houtsnippen en middelste bonte spechten. Verder zijn bij een recente inventarisatie 104 soorten nachtvlinders en 17 soorten dagvlinders aangetroffen. De Gasthuiskamp is ook het thuis van een hele reeks planten, van bosanemoon, eenbes en welriekende agrimonie tot lijsterbes, sporehout en zwarte els. Verder vind je hier de zeldzame boskortsteel (een bosgras).

De ecologische aansluiting met omliggende bossen doen we door op de Gasthuiskamppercelen leembos aan te planten. Daarnaast gaan we er greppels en afwaterende rabatten dempen. Zo houden we water langer in het gebied waardoor we verdroging tegengaan en de natuur ruim baan krijgt. Later willen we hier ook een natte verbinding met de Dommel realiseren via de Beeksche Waterloop.

DE HISTORIE ACHTER

HET TOPONIEM

VELDPOORT JAN HOERNKENS HOEVE d.d. 1471

ARK maakt voor de afrastering en afscheiding van gebieden gebruik van veldpoorten. Op elke veldpoort vermelden we de oude veldnaam van het perceel. Deze keer: de veldpoort 'Jan Hoernkens Hoeve d.d. 1471' in het gebied Het Hoefje aan de Boxtelseweg in Olland.

De naam van de hoeve komt voor in de akten van het kartuizerklooster Sinte Sophia van Constantinopel. De kartuizers kregen de hoeve in bezit nadat eigenaar Ludolf van de Water deze aan het klooster schonk. Dat gebeurde waarschijnlijk in 1471, tevens het jaar waarin het kartuizerklooster in Olland werd gesticht, mogelijk zelfs op deze plek. De allereerste eigenaar van de hoeve met aanliggende gronden was in de 14e eeuw Arnoldus (Arnt) Hoernken. Zijn zoon Jan, die trouwde met jonkvrouw Kathelijn en met haar zoon Gerit kreeg, is hier waarschijnlijk ook gaan wonen. Na de Hoernkens kwam de hoeve kort in het bezit van eerst Gerardus Ceelen en daarna Ludolf van de Water. De kartuizers, die daarna eigenaar werden, verkochten hun 'Jannes Hoernkens-hoeve' in 1476. Later is het eigendom onder meer terecht gekomen bij de adellijke tak van de familie Van den Oetelaar uit Sint-Oedenrode.

ONMISBARE VRIJWILLIGERS

HEEM-NATUURGROEP SINT-OEDENRODE

Vrijwilligers van de Heem-natuurgroep aan het werk in De Geelders • JEANNE SOETENS

Met een bosmaaier, kniptangen en ander gereedschap trekt Heem-natuurgroep Sint-Oedenrode een paar keer per jaar De Geelders in. Met acht man sterk onderhouden de leden er het Weike, nabij de Schutstraat en de Lussendreef. Verderop, op het Heike, hielpen ze in 2017 mee het veld grootscheeps te plaggen.

“Het Weike en het Heike zijn twee grote heidevelden, waarvan het Weike ook een groot deel blauwgrasland (drassig hooiland) heeft”, vertelt Jeanne Soetens van de Heem-natuurgroep. “Beide velden moeten liefst zo open mogelijk worden gehouden vanwege de soorten die hier leven.” Ze doelt onder meer op de levendbarende hagedis en hazelworm. Ook de vleeskleurige orchis en klokjesgentiaan komen hier voor. “Kwetsbare soorten die we graag in stand willen houden.” Daarmee verwoordt ze meteen wat de natuurgroep drijft: het beschermen van soorten om te voorkomen dat ze uit de natuur verdwijnen. “Onze aanpak: letterlijk de handen uit de mouwen steken. Dat doen we met ons eigen groepje maar soms ook met anderen, zoals Natuurwerkgroep Liempde waarmee we in 2017 het Heike hebben geplagd.”

ONDERHOUDEN EN INVENTARISEREN

De Heem-natuurgroep, een werkgroep van Heemkundekring De Oude Vrijheid in Sint-Oedenrode, bestaat al veertig jaar. Daarvan werkt de groep al twintig jaar regelmatig in De Geelders. In de herfst en winter plegen de leden onderhoudswerkzaamheden, in het voorjaar en de zomer besteden ze vele uren aan het inventariseren van soorten. Verder organiseren ze het hele jaar door excursies, wandelingen en lezingen over landschap en natuur. “Het is een arbeidsintensieve hobby”, lacht Jeanne. “We zijn er dagelijks mee bezig.”

Levendbarende hagedis • JEANNE SOETENS

NOODZAAK

Het aandachtsgebied van de Heem-natuurgroep beperkt zich niet tot de De Geelders. “We zijn ook actief in het Dommeldal, de Mortelen en De Scheeken. In verschillende samenstellingen trekken we erop uit, bijvoorbeeld om naar sporen van bevers te zoeken. Of om te onderzoeken waar de boomkikkers zich ophouden en hoe het is gesteld met de uilenpopulatie.” De bevoegenheid van de leden komt niet alleen voort uit een ongekennde interesse in en liefde voor de natuur. Ook de noodzaak die te beschermen, speelt mee. “Er zijn veel kwetsbare soorten die het erg zwaar hebben door de toenemende droogte. Ik ben heel blij dat terreinbeheerders maatregelen treffen om gebieden wat natter te houden. Dat heeft de natuur nodig. Wij blijven daar met onze activiteiten heel graag bij meehelpen.” Meer weten over de Heem-natuurgroep Sint-Oedenrode? Klik [hier](#).

Hazelworm • JEANNE SOETENS

De plaats waar in Het Speet in de 19e eeuw een boerderij stond

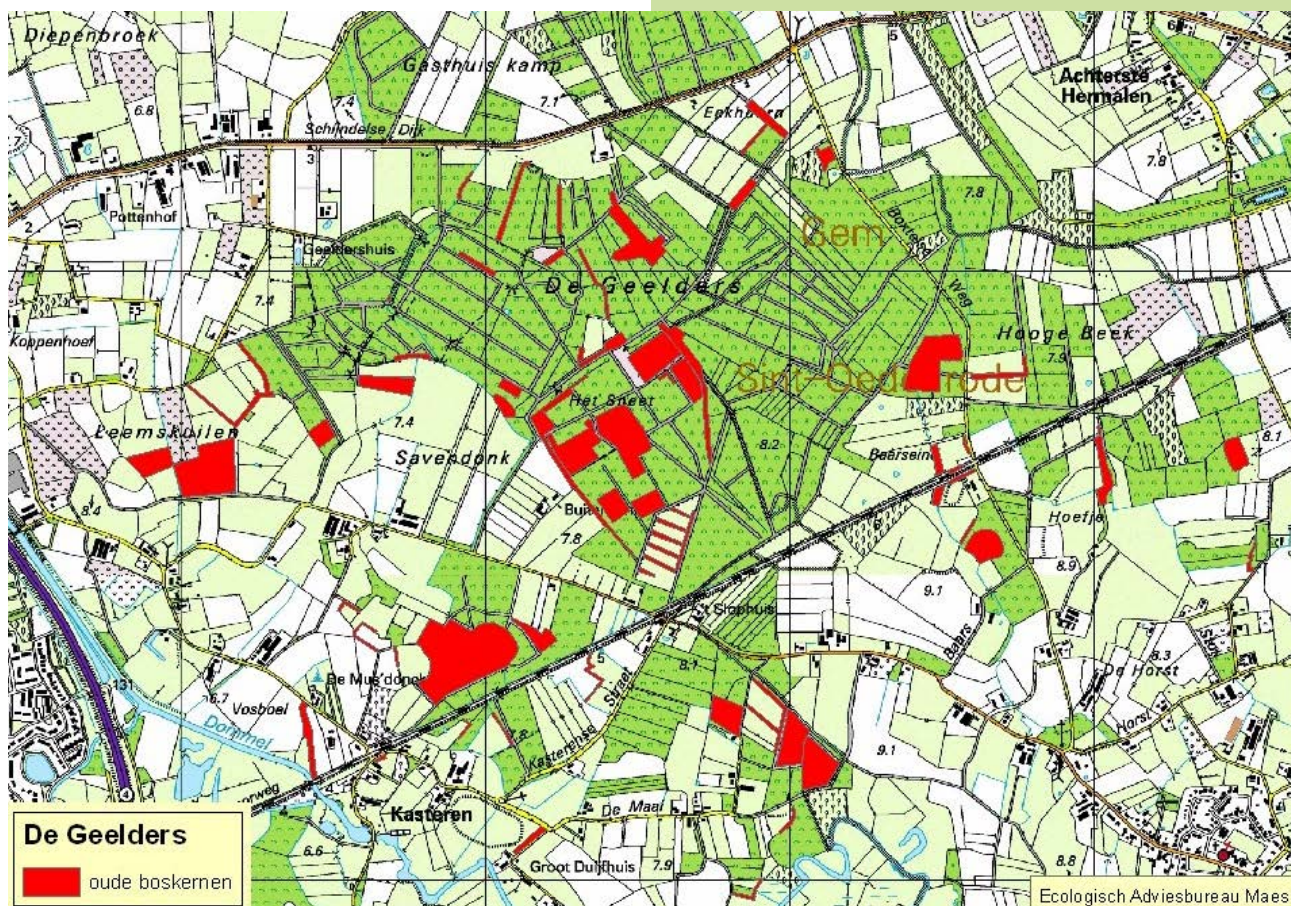
19E EEUWSE BEWONING, MIDDENIN HET BOS

Het is bijna onvoorstelbaar, maar in de 19e eeuw stond er midden in De Geelders, in deelgebied Het Speet, een boerderij. Het is waarschijnlijk een poging geweest om dit Liempdse deel van het bos te ontginnen. Zonder succes, weten we nu. Eigenaar van de boerderij was jonkheer Van den Bogaerde Terbruggen, de baron van Heeswijk. Hij liet de boerderij in 1857 bouwen en plantte ook een dennenbos aan. Restanten hiervan zijn nu nog te zien. Om bij de boerderij te komen, is destijds vermoedelijk de Schutstraat gebruikt. De jonkheer verhuurde de boerderij aan achtereenvolgens de gezinnen van Johannes Verhoeven, Embert van Geffen, Antonius Verhagen, Adrianus van Hamond en Petrus van den Langenberg. In 1894 werd de boerderij afgebroken. Restanten hiervan zijn nu nog te zien. Om bij de boerderij te komen, is destijds vermoedelijk de Schutstraat gebruikt. De jonkheer verhuurde de boerderij aan achtereenvolgens de gezinnen van Johannes Verhoeven, Embert van Geffen, Antonius Verhagen, Adrianus van Hamond en Petrus van den Langenberg. In 1894 werd de boerderij afgebroken.

Kaartje (1856) met de boerderij erin getekend

Op deze topografische kaart uit ca. 1995 zijn de oude boskernen te zien.

DE BOMENHISTORIE VAN DE GEELDERS

Met het rijk geïllustreerde boek 'Inheemse bomen en struiken van Het Groene Woud' (ISBN 9789081586115) geven Natuurwerkgroep Liempde en Bert Maes een inkijkje in de groeiplaatsen van oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in onder meer De Geelders. Hiervoor bestudeerde Maes kaarten die teruggaan tot de achttiende eeuw. Op de oudst bruikbare kaart van het gebied (Verhees, 1788) zijn enkel een beekje ('De Rey'), wat wegen en twee ontginningsblokken (de Gasthuiskamp en de Overkamp) te zien. Uit kaarten van decennia later blijkt dat De Geelders zoals we het bos nu kennen vooral tussen 1800 – 1850 ontstond.

HAKHOUT

Op een kaart van het Kadaster uit 1832 is vastgelegd dat De Geelders uit hakhout, diverse dennenpercelen, heide en hier en daar grasland bestond. Over het hakhout concludeert Maes: 'Gezien de hoge grondwaterstanden moeten het voor een aanzienlijk deel elzen en in mindere mate essen geweest zijn. Op hogere delen zal hakhout van zomereiken gestaan hebben.' In de tweede helft van de negentiende eeuw volgde een ingrijpende ontwatering van het bos. Door de aanleg van sloten en tussenliggende wallen of rabatten konden meer eiken worden aangeplant, nodig voor

hakhout. Kaarten van rond 1900 tonen een haast massief bosgebied waarin het loofbos overheerst, inclusief jongere aanplant van zomer- en Amerikaanse eiken. In de eeuw die volgde, maakte de oude boskern op veel plekken plaats voor landbouwgronden, met name bij Savendonk en ten noorden van de Schijndelse dijk. De boskernen die behouden bleven, kunnen volgens Maes helpen bij goed beheer en veranderingen van het klimaat, 'omdat zowel de bomen als hun omgeving tegen een stootje kunnen'.

'WONDEREN VAN DE NATUUR'

Het boek 'Inheemse bomen en struiken van Het Groene Woud' is een uitgave van Natuurwerkgroep Liempde. Maes raadt lezers op de achterflap aan om 'met het boek in de hand het veld in te gaan om deze wonderen van de natuur met eigen ogen te zien en te ervaren'.

De Geelders/Savendonk • HENK VAN RIJNSOEVER

EEN DROGE BODEM

ARK werkt in al haar gebieden aan het herstellen van natuurlijke processen en het klimaatbestendig maken van de natuur. Zo vernatten we in De Geelders gebieden zodat ze kunnen fungeren als klimaatbuffer. Deze gebieden nemen in tijden van wateroverlast water op als een spons; in tijden van droogte geven ze juist water af. Hard nodig, want verdroging van de bodem is in Brabant een serieus probleem voor de natuur. Experts luiden inmiddels ook de alarmbel voor de bewoonde omgeving, want ook steeds meer huizen raken beschadigd door de gevolgen van ontwatering. Omroep Brabant sprak met huiseigenaren en onderzoekers. Lees het artikel [hier](#).

Struikheide, De Geelders • BERT VERVOORT

De Geelders/Savendonk
 • HENK VAN RIJNSOEVER

TERUGBLIK ONLINE BIJENKOMST 31 MAART 2021

Op 31 maart jl. organiseerde ARK in samenwerking met de gemeente Boxtel en Waterschap de Dommel een Savendonk-informatieavond via Microsoft Teams. Hier zijn tal van onderwerpen besproken die we u niet willen onthouden. Op de [ARK-website over Savendonk](#) zijn de vragen en antwoorden te vinden die op deze avond voorbij kwamen.

PERSOONLIJK

MAAK KENNIS MET...

HARRY SUILEN

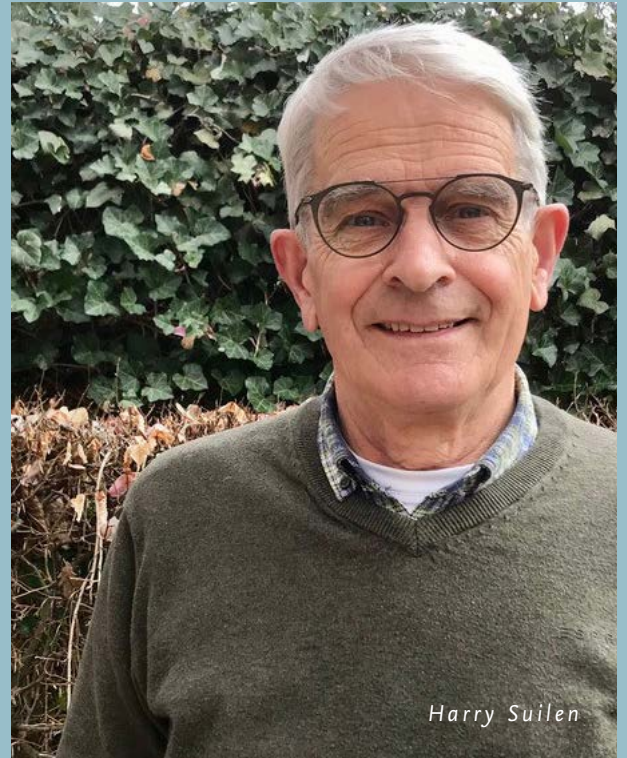
Harry Suilen, lid van het Geeldersberaad, is als adviseur Bos- en Natuurbeheer betrokken bij het ARK-project in De Geelders. "Ik bereid hier de natuurgrondruil voor", vertelt hij. "Daarmee richt ik me op de fase ná de natuurontwikkeling door ARK, als andere terreinbeheerders de herontwikkelde percelen van dit prachtige bos en omgeving gaan beheren."

Ervaring met deze tak van sport deed hij op bij de grote gebiedsontwikkeling van ARK in Limburg in het GrensPark Kempen-Broek en het Drielanden Park. "Ik heb jarenlang bij Natuurmonumenten gewerkt, mijn werkgebied was Zuidoost Nederland", vertelt hij over zijn loopbaan. "Later heb ik me als zelfstandig adviseur gevestigd met als werkveld bos- en natuurbeheer."

Heide blauwtje • BERT VERVOORT

Dat beheer is het cruciale sluitstuk van de natuurontwikkeling die ARK in De Geelders ontplooit. Harry: "Het definitief overdragen van die nieuw ingerichte gronden aan eindbeheerders hoort er onlosmakelijk bij. Dat is nog knap ingewikkeld, want de percelen die natuur zijn geworden, sluiten niet altijd logisch aan bij de gebieden die terreinbeheerders al in bezit hebben. Mijn werk is om te kijken of we via het ruilen van natuurgronden logischer begrenzungen kunnen maken. Dat maakt het beheer namelijk efficiënter en doelmatiger. In Limburg hebben we hier hele goede ervaringen mee opgedaan." Om natuurgrondruil in De Geelders mogelijk te maken, zit Harry al een tijdje met grote regelmaat met alle terreinbeheerders om de tafel, zowel professionele beheerders als particulieren. Gewapend met

Harry Suilen

gebiedskaarten en met oog voor ieders belangen maakt hij voorstellen voor het verschuiven van perceelsgrenzen, het uitwisselen van hectares en inzicht in het financiële plaatje. "Daar gaat vanzelfsprekend veel tijd in zitten. Maar we hebben allemaal hetzelfde doel voor ogen: de deelgebieden goed en efficiënt beheren om het bos voor de toekomst te behouden en te verbeteren. De Geelders verdient het: het is een uniek bos dat wat mij betreft zelfs een nationale status mag krijgen."

VRAGEN STAAT VRIJ!

Heeft u vragen, opmerkingen of suggesties? Mail ze naar ARK-projectleider Ger van den Oetelaar: ger.vandenoetelaar@ark.eu.

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het Geeldersberaad, bestaande uit provincie Noord-Brabant, gemeente Sint-Michielsgestel, gemeente Boxtel, gemeente Meierijstad, Waterschap De Dommel, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep-Zuid, de Marggraff Stichting, Harry Suilen en ARK Natuurontwikkeling. Inmiddels lezen meer dan 620 geïnteresseerden de nieuwsbrief De Geelders direct en wordt hij in vele netwerken verspreid. Wilt u deze nieuwsbrief ook ontvangen? U kunt zich aanmelden onder vermelding van 'Aanmelden nieuwsbrief De Geelders' via info@ark.eu. Wilt u zich afmelden? Dat kan eveneens via info@ark.eu onder vermelding van 'Afmelden nieuwsbrief De Geelders'.